

ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ*

* Όμιλία στο Διεθνές Συνέδριο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως με θέμα: «Δημιουργία του κόσμου και δημιουργία του ανθρώπου», Κωνσταντινούπολις, Hotel Hilton, 29 Αυγούστου 2000.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δέν υπάρχει, Παναγιώτατε, σεβαστοί πατέρες και αξιότιμοι κύριοι σύνεδροι, νομίζω μεγαλύτερη τιμή για το πρόσωπό μου από το να μιλήσω στο κέντρο της παλαιάς ιστορικής δόξας για ό,τι πιο καινούργιο έχει ή σύγχρονη έπιστημονική γνώση· στο σημείο συναντήσεως του γένους με την πίστη για την συζυγία της ψυχής και του σώματος· στο θυσιαστήριο των αναμνήσεων του παρελθόντος της Όρθόδοξης παράδοσής μας για την ιεουργία των όραμάτων του μέλλοντος της ζωής μας· στον τόπο του γονιδιώματος του πολιτισμικού και πνευματικού είναι μας για το βαθύτερο γονίδιο της βιολογικής υπαρκτικότητάς μας ως ανθρώπινου είδους.

Γι' αυτό και ούτε τρόπους έχω να εκφράσω την εύγνωμοσύνη μου ούτε λόγους να περιγράψω τον ένθουσιασμό και την συγκίνησή μου για την ευκαιρία της παρουσίας μου σήμερα ανάμεσά σας. Έχω όμως τον τρόπο και θα επιχειρήσω να βρω τις λέξεις για να μοιρασθώ μαζί σας την κοινή έλπίδα και αγωνία, τον θαυμασμό και την άπορία που όλους μας διακατέχουν, ιδιαίτερα ως όρθοδόξους πιστούς, καθώς ως ανθρωπότητα έρχόμεθα αντιμέτωποι με το ασύλληπτο άγνωστο των προοπτικών μας, τον άπροσμέτρητο κίνδυνο των επιλογών μας, το ανέλπιστο καινούργιο των επιδιώξεών μας και το μεγαλειώδες επίτευγμα των έρευνητικών προσπαθειών μας.

Βαθιὰ έρωτήματα, καίρια όσο ποτέ, με πρωτοφανή ένταση συγκλονίζουν κάθε φιλοσοφικό δεδομένο του παρελθόντος, μεταβάλλουν τις σταθερές σε μεταβλητές και ή άπειλοῦν τον Θεό με έξαφάνιση ή τον προκαλοῦν για υπερβατική παρέμβαση.

- Είναι τελικά ή ανακάλυψη της έπιστήμης μεγαλύτερη από την αποκάλυψη του Θεοῦ;

- Το όρατο επίτευγμα της γνώσεως πώς σχετίζεται με την φαινομενική ασάφεια της έμπειρίας της πίστewς;

- Η άμεσότητα της έφαρμογής στην καθημερινότητα πώς επηρεάζει την προσδοκία και την πίστη στην αἰωνιότητα;

- Άν ο «άνθρωπος του Θεοῦ» έπιβεβαιώθηκε στο παρελθόν, ποιά είναι ή προοπτική του τώρα που ο «άνθρωπος του ανθρώπου» περνά από το ένδεχόμενο της σύλληψης στην άπειλή της γέννησής του;

Η παροῦσα όμιλία δέν άποσκοπεῖ στο να δώσει άπαντήσεις σε έρωτήματα και διλήμματα, αλλά προσπαθεῖ να έντοπίσει την πηγή των αναφuoμένων προβλημάτων και την έστία του ένδιαφέροντος για έμας τους Όρθοδόξους.

Όδοδείκτης στο ξεκίνημά μας είναι οι όροι Βιοϊατρική και Βιοηθική.

A. ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗ-ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Δύο λέξεις όμόηχες με τὸ ἴδιο πρόθεμα καὶ ὅμοια κατάληξη. Δὲν ἀρκοῦν ὅμως ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ ἔχουν καὶ ἀνάλογη σημασία. Ὅ,τι εἶναι ἰατρικὰ ἐντυπωσιακὸ δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι εἶναι καὶ ἠθικὰ ἀποδεκτό. Σ' αὐτὴν τὴν διαπίστωση χρωστᾷ τὴν ὕπαρξή της ἡ ἐπιστῆμη τῆς Βιοηθικῆς. Μιὰ ἐπιστῆμη ποὺ γεννήθηκε τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια καὶ ἐνῶ διαλέγεται μετὰ τὴν Βιοϊατρική, ποὺ ἤδη βρίσκεται σὲ ὠριμὴ ἡλικία, αὐτὴ ζεῖ τὴν φάση τῆς νηπιακῆς. Ἡ γέννησή της ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι τὰ βιοϊατρικὰ ἐπιτεύγματα ξεπέρασαν κάθε προσδοκία καὶ ἡ προσδοκία κάθε λογική.

Ἄν ὁ αἰώνας ποὺ πέρασε σφραγίσθηκε ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τῆς Φυσικῆς (θεωρίες σχετικότητας, κβαντομηχανική, grand unified field theories, κ.τ.λ.), τὴν διείσδυση στὰ ἄδυτα τοῦ ὑπατομικοῦ κόσμου (ἤδη ἐντοπίσθηκε τὸ top-quark), τὴν ἐμφάνιση τῶν διαστημικῶν ἐπιστημῶν, τὴν ἀνακάλυψη τῶν μυστικῶν τῆς ὕλης καὶ τὶς ἐντυπωσιακὲς τεχνολογικὲς ἐφαρμογές, ὁ καινούργιος, ποὺ μόλις ἀρχίζει, φαίνεται πὼς θὰ ὑποκλιθεῖ μπροστὰ στὰ ἀσύλληπτα ἐπιτεύγματα τῆς Γενετικῆς, τὴν παραβίαση τοῦ ἀβάτου τοῦ κυτταρικοῦ ἀγνώστου, τὴν φανέρωση τῶν μυστικῶν τῆς ζωῆς καὶ τὴν δημιουργία νέας ταυτότητος στὴν ἰατρική καὶ ἐνδεχομένως καινοφανῶν ιδιωμάτων στὴν ἀνθρώπινη βιολογία καὶ συμπεριφορὰ ἀπροσμέτρητου μεγέθους καὶ ἀνυπολόγιστων συνεπειῶν.

B. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Οἱ βασικὲς παράμετροι ποὺ συνθέτουν τὴν διαφαινόμενη βιοϊατρικὴ εἰκόνα εἶναι:

- α) ἡ ἔκρηξη τῆς πληροφορικῆς (βιοπληροφορική, κυβερνοβιοτεχνολογία),
- β) ἡ οἰκονομικοποίηση καὶ τεχνολογικοποίηση τῆς υγείας,
- γ) ἡ δυνατότητα τῆς ἐξωσωματικῆς γονιμοποίησης (IVF 1978, CSI)-1993),
- δ) ἡ χαρτογράφηση τοῦ ἀνθρωπίνου γονιδιώματος (ὀλοκλήρωση τὸ 2002;) καὶ
- ε) ἡ ἀνάπτυξη τῶν κλωνοποιητικῶν ἢ ἄλλων γενετικῶν παρεμβατικῶν τεχνικῶν.

Τὸ σημαντικὸ δὲν εἶναι ἡ πρόοδος στὸν κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τομεῖς ξεχωριστά, ἀλλὰ τὸ ταυτόχρονο ὅλων αὐτῶν μαζί ἀφ' ἐνὸς καὶ ὁ ταχύτατος ρυθμὸς ἐξελιξεῶς τους ἀφ' ἑτέρου. Ἡ νέα γνώση ἔρχεται μετὰ τέτοιους ρυθμούς ὥστε οἱ «εἰδικές» ἐπιτροπές, τὰ νομοθετικὰ σώματα ἢ οἱ ἄλλοι μηχανισμοὶ ἐλέγχου ἀδυνατοῦν νὰ τοὺς παρακολουθήσουν. Ἡ κατάσταση ἔχει περιέλθει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν πολιτικῶν, ποὺ ἤδη εἶναι σταυρωμένα, στὰ μεγάλα κέντρα οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ παγκόσμιας ἐπιρροῆς, τὰ ὁποῖα στὴν οὐσία προσδιορίζουν τὴν κατεύθυνση τῆς ἐπιστῆμης. Ἡ ἔρευνα πλέον δὲν ικανοποιεῖ ὑπαρκτὰ αἰτήματα, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἄγνωστες ὡς τώρα ἀνάγκες.

Ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση, ἡ αἴσθηση τοῦ μεγέθους τῆς γνώσεως, τῆς δυνάμεως, τοῦ πλήθους τῶν δυνητικῶν ἐφαρμογῶν καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι βρισκόμαστε στὰ πρόθυρα σεισμικῶν μεταβολῶν τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, ἡ συνείδηση ὅτι ἡ τεχνολογική

γνώση είναι δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με την κοινωνική -έτσι γνωρίζουμε τί δημιουργούμε, αλλά αγνοούμε τί κληρονομούμε- υποχρεώνει τις κοινωνίες σε προβληματισμό και γεννά την ανάγκη φιλοσοφικών, πνευματικών και κοινωνικών αναλύσεων σε άγνωστες ως τώρα περιοχές και λήψη άμεσων ρυθμιστικών μέτρων και νομοθετικών διατάξεων δίχως την κατάλληλη προπαίδεια ή γνωστική επεξεργασία και φυσικά χωρίς το ανάλογο ήθικò ή πνευματικό υπόβαθρο. Οί κοινωνίες επείγονται να νομοθετήσουν αδυνατούν όμως να κατανοήσουν.

Έπί πλέον, τò γεγονός ότι ή άγνοια είναι περισσότερη από την γνώση, ή αλόγιστη επιθυμία πιò έντονη από την σύνεση και τὰ συμφέροντα ισχυρότερα από τις αξίες κάνει την άνησυχία για τούς επικείμενους κινδύνους, ιδιαίτερα από τις εφαρμογές τής γενετικής μηχανικής, να επισκιάζουν την χαρά για τò επίτευγμα και την ικανοποίηση για την πρόοδο και τις προοπτικές.

Γ. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Η Βιοϊατρική επανάσταση στο επίπεδο του έρευνητικού επιτεύγματος πιέζει για εφαρμογές άμεσες, πρωτοφανείς, ασύλληπτες και έκτεταμένες. "Όλα δείχνουν πώς σημαντικές αλλαγές των δομών και μορφών τής ζωής βρίσκονται επί θύραις. Τὰ όρια μεταξύ καταστροφικής άπειλής και θαύματος είναι άρκετὰ άσαφή. Ίσως ενώ ή διαφορά τους είναι τεράστια, ή απόστασή τους να είναι πολὺ μικρή.

Και ενώ ή αίσθηση τής μικρής δυνάμεώς μας μάς καθησυχάζει, ή διαπίστωση των άπεριορίστων δυνατοτήτων μας δικαιολογεῖ τούς φόβους και προκαλεῖ την σύνεση.

Η σύγχρονη κοινωνική Βιοηθική αγωνίζεται να προσδιορίζει όρια και να έπινοεῖ όρους και συνθήκες ίσορροπίας. Αυτό που την ενδιαφέρει βασικά είναι κυρίως ή εξέλιξη -που ονομάζεται «πρόοδος»- ή τουλάχιστον ή επιβίωσή μας ως εῖδους και ως κοινωνιών. Γι' αυτόν τόν λόγο ψάχνει για νόμους και για consensus. Οί νόμοι θὰ δώσουν ασφάλεια και σαφήνεια ως πρòς την κατεύθυνση, ενώ ή συμφωνία των φορέων θὰ μοιράσει την εὐθύνη και θὰ διευκολύνει την αποδοχή. Οὕτως ή άλλως ή ήθική αὐτή ξεκινάει από τόν άνθρωπο και καταλήγει σ' αυτόν· έχει έντελώς έφήμερες διαστάσεις και εὐκολα αναιρεῖται ή αναπροσαρμόζεται.

Από την πλευρά τής Όρθόδοξης θεολογίας και πνευματικότητας ή ήθική άπορρέει από τόν Θεό και πρòς Αὐτόν αναφέρεται. Αυτό τò στοιχείο την καθιστὰ πνευματική και την διαφοροποιεῖ από κάθε άλλη μορφή ήθικῃς.

Η σύγχρονη Βιοϊατρική έρευνα, έτσι όπως εξελίσσεται, δέν άκουμπάει μόνο στο σῶμα του ανθρώπου, αλλά τò διαμορφώνει και υπόσχεται να του προσδιορίζει τὰ χαρακτηριστικά. Έπί πλέον επηρεάζει άμεσα τις βασικές σχέσεις του ανθρώπου με τò περιβάλλον, την κοινωνία, τόν εαυτό του, τόν Θεό. Παρεμβαίνει μπορούμε να ποῦμε άκόμη και στην ψυχή του, στòn πυρήνα τής ανθρώπινης ύποστάσεως, σε τέτοιο βαθμό ώστε θὰ μπορούσε οὐσιαστικά να επιδράσει και στις σχέσεις τής ψυχῃς με τόν Θεό. Άναντίρρητα ή Έκκλησία έχει λόγο σ' αυτό. Γι' αυτό και καλεῖται να προσφέρει μαρτυρία Όρθόδοξης Βιοηθικῃς.

Άς δοῦμε λοιπόν ένα-ένα τὰ βασικά σημεία στα όποια ή Όρθόδοξη Έκκλησία αντιλαμβάνεται τις πνευματικές συνέπειες τής βιοϊατρικῃς έρευνας:

1) Άλλοίωση της σχέσεως με τὸ περιβάλλον

Ὁ Θεὸς δὲν πέταξε τὸν ἄνθρωπο μέσα σ' ἓνα πρόχειρο κατασκεύασμα, ἀλλὰ τὸν ἔβαλε μέσα σ' ἓνα κόσμο τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος δημιούργησε, κατὰ τὶς πέντε πρῶτες ἡμέρες τῆς δημιουργίας, ὅπως φαίνεται καθαρὰ στὸ βιβλίο τῆς Γενέσεως. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι πρὶν τὸ τέλος τῆς κάθε δημιουργικῆς φάσεως τοῦ κόσμου, πρὶν δηλαδὴ τὸ τέλος κάθε ἡμέρας, ἐπαναλαμβάνει ἡ Γραφή τὴν ἔκφραση: «καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν»¹. Μετὰ δὲ καὶ τὴν πλάση τοῦ ἀνθρώπου λέγει: «εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»². Ἡ ποιοτικὴ ἔκφραση τῆς δημιουργικῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾷ τὴ μέγιστη τιμὴ της μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

Αὐτὸ τὸ περιβάλλον, ὁ κόσμος, ἔχει τοὺς νόμους του, τὰ εἶδη καὶ τὶς μορφές του, τὶς ἰσορροπίες του, τὰ μέτρα καὶ τὰ ὅριά του. Ὁ σεβασμὸς πρὸς αὐτὰ εἶναι ὁ ὀφειλόμενος σεβασμὸς πρὸν τὸν πάνσοφο δημιουργὸ Θεὸ τῆς ἀγάπης. Ἡ «ἐνδοξάζουσα αὐτὸν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ ἐπιστήμη»³ ἀποτελεῖ τὴν ὁδὸ διερευνήσεως αὐτῶν τῶν μυστικῶν καὶ γνώσεως τῆς σοφίας Του.

Ἡ σημερινὴ βιοϊατρικὴ ἐπιστήμη συχνὰ ἐπιχειρεῖ ἀλλοίωση τῶν παραπάνω ἀμεταθέτων παραμέτρων τῆς κτίσεως. Ἡ Φυσικὴ ἔπαιξε μετὰ τὶς φυσικὲς ἀντοχές, ἀλλὰ δὲν ἀλλοίωσε τὴν φύση· οὔτε ἡ τεχνολογία. Ἡ ἀσέβεια τοὺς πρὸς αὐτήν, ἂν ὑποθέσουμε πὼς ὑπάρχει κάτι τέτοιο, ἦταν ὅτι τὴν ἐμόλυναν καὶ τὴν κακομεταχειρίσθηκαν. Τὰ πυρηνικὰ ἀπόβλητα ἦταν τὸ πρόβλημα ὅχι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν πυρηνικῶν δυνάμεων· τὰ προϊόντα καύσεως καὶ τὰ μὴ ἀποσυντιθέμενα ὑποκατάστατα ὅχι οἱ τεχνολογικὲς ἐφευρέσεις. Ἡ σύγχρονη ὅμως γενετικὴ καὶ ἱατρικὴ τεχνολογία ἀπειλοῦν νὰ ἀσελήσουν ἐπὶ τῆς φύσεως· νὰ ἀλλοιώσουν τοὺς μυστικοὺς νόμους της καὶ ριζικὰ νὰ μεταβάλουν τὶς μορφές καὶ ἐκφράσεις της· νὰ παρέμβουν στὶς μὴ γνωστὲς κληρονομικὲς διαδικασίες καὶ νὰ προκαλέσουν ἀποτελέσματα μεταφερόμενα στοὺς ἀπογόνους, μὴ ἀντιστρεπτὰ καὶ μὴ ἐλεγχόμενα. Ἴσως νὰ τὸ ἔκαναν κιόλας.

Ἡ κατάργηση τοῦ φυσιολογικοῦ τρόπου ἀναπαραγωγῆς, ἡ τεχνολογικὴ παρέμβαση στὴν διαδικασία τοῦ θανάτου καὶ ἡ παρεμβατικὴ ἀναστολὴ της (προβλήματα ἐγκεφαλικοῦ θανάτου, φυτικῶν καταστάσεων κ.τ.λ., τί ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι διατήρηση στὴ ζωὴ καὶ τί ἀποτελεῖ παρεμπόδιση θανάτου;), ἡ δυνατότητα δημιουργίας χιμαιρικῶν ἢ διαγονιδιακῶν ὄντων, ἡ ἐπιλογή τοῦ φύλου, οἱ εὐγονικὲς παρεμβάσεις, τὰ μεταλλαγμένα τρόφιμα, ἡ ἀπειλὴ τῆς ἀλόγιστης χρήσης τῆς κλωνοποίησης, τί ἄλλο ἀποδεικνύουν παρὰ τὸ ἐνδεχόμενον σὲ λίγα χρόνια νὰ ζοῦμε σ' ἓνα κόσμον διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν στὸν ὁποῖον ἔζησαν ὅλοι οἱ πρόγονοί μας ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι καὶ ἐμᾶς τοὺς ἰδίους.

Ὁ κόσμος ποὺ μᾶς δόθηκε μεταλλάσσεται σ' αὐτὸν ποὺ ἐμεῖς φτιάχνουμε. Ὁ κόσμος τοῦ Θεοῦ... «διορθώνεται» ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Τὸ περιβάλλον ἀναπτύξεώς μας παύει νὰ εἶναι φυσικόν· γίνεται καὶ αὐτὸ τεχνητό. Ὁ διὰ τῆς φύσεως λόγος τοῦ

¹ Γεν. α' 4, 8, 10, 13, 18, 21, 25.

² Γεν. α' 31.

³ Σοφ. Σειρ. λη' 6.

Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ σιωπὴ καὶ τὴν ἀναπόφευκτη ἀβουλία ποὺ ἐπιβάλλουν τὰ τετελεσμένα τῶν τεχνολογικῶν αἰφνιδιασμῶν.

2) Κατάρρευση ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν

Ἡ σύγχρονη βιοϊατρικὴ πρόοδος φαίνεται πὼς καίρια ἀλλάζει τὸ κριτήριό τῆς ἠθικῆς. Ἦδη ὁ ὅρος Βιοηθικὴ στὶς μέρες μας ἔχει τόσο μεταλλαγεῖ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ καὶ τὴν ἔννοια τοῦ βίου ἀλλοιώνει καὶ τὴν ἔννοια τῆς ἠθικῆς τροποποιεῖ. Ἔτσι ἐνῶ ἔχουμε παγκόσμια σχεδὸν νομοθετήσῃ, ἢ τουλάχιστον ἀποδεχθεῖ τις ἀμβλώσεις ἐδῶ καὶ χρόνια (κάποιες ἐξ αὐτῶν τὶς ὀνομάζουμε «θεραπευτικές»), ἀκόμη δὲν ἔχουμε καταλήξῃ σὲ ἓνα consensus γιὰ τὸ πότε ἀρχίζει ἡ ζωὴ (μὲ τὴν σύλληψη, μετὰ τὴν ἐμφύτευση, μετὰ τὴν 14ῃ μέρα, ὅταν τὸ ἔμβρυο ἐξεικονισθεῖ κ.τ.λ.). Αὐτὸ τὸ ψέμα μᾶς τὸ ἐπέβαλε ἡ «πρόοδος» καὶ τὸ λέμε στοὺς ἑαυτοὺς μας. Σὲ λίγο καιρὸ θὰ τὸ πιστέψουμε ὡς ἀλήθεια.

Μήπως τὸ ἴδιο δὲν ἔχει γίνῃ μὲ τὸν ἔλεγχο τῶν γεννήσεων καὶ τὴν ἀντισύλληψη, ὅπου, γιὰ νὰ ξεπεράσουμε τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα, τὸ κοσμικὸ δῖλημμα καὶ τὴν ποιμαντικὴ δυσκολία, δημιουργήσαμε καὶ σχετικὴ ὀρθόδοξη θεολογικὴ ἄποψη περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου -ἔχοντας φυσικὰ παρακάμψῃ τὸν φυσιολογικὸ σκοπὸ τῆς συνουσιακῆς συζυγικῆς συνευρέσεως- χρησιμοποιῶντας πατερικὲς παραπομπές καὶ ἐπιχειρήματα δανεισμένα δῆθεν ἀπὸ τὴν παράδοση;

Στὶς μέρες μας ἠθικὸ γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες εἶναι ὅ,τι ὁδηγεῖ σὲ πρωτοποριακὴ ἀνακάλυψη ἢ ἐνδεχομένως βολεῦει κάπως τὴν ζωὴ. Γιὰ τὴν κοινωνία εἶναι ὅ,τι δὲν διαταράσσει τὰ νομικὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, ὅ,τι δὲν παραβιάζει τὴ νομοθεσίαν καὶ τὶς συμφωνίες γιὰ τὴ λεγόμενη προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ὅ,τι προστατεύει τοὺς ἰσχυρότερους σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ὅ,τι διευκολύνει τοὺς πολιτικοὺς νὰ ἐπιβάλλονται καὶ κάποιους νὰ προβάλλονται, ὅ,τι δὲν διασαλεύει τὴν ἰσορροπία τῶν συμφερόντων, συχνὰ ὅ,τι κοιμίζει τὴν συνείδηση.

Ἀποτέλεσμα αὐτῶν εἶναι ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας, ἡ νομιμοποίηση τῆς πορνογραφίας, ἡ ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας, ἡ προβολὴ τῆς εὐθανασίας (Αὐστραλία, Ὁλλανδία, μὲ σταδιακὴ τάση γενικεύσεως), ἡ υἱοθέτηση τῆς «εἰκαζομένης συναιρέσεως» στὶς μεταμοσχεύσεις (Ισπανία, Αὐστρία) καὶ τῆς πρακτικῆς τῶν φερουσῶν μητέρων καὶ τῶν ἑτερολόγων γονιμοποιήσεων στὴν ἀναπαραγωγικὴ δεοντολογία (Η.Π.Α.), ἡ ἐταιρικοποίηση τῆς ὑγείας, ἡ πατεντοποίηση τῶν γενετικῶν χαρακτηριστικῶν, ἡ ἐπικράτηση μιᾶς ὠφελιμιστικῆς καὶ χρησιμοθηρικῆς καθαρὰ λογικῆς, ἡ ἀπογύμνωση τῆς ἠθικῆς ἀπὸ στοιχεῖα διαχρονικῶν ἀνθρώπων καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν.

Οἱ ὡς τώρα ἠθικὲς ἀπέβλεπαν στὸ νὰ ἀναδυθεῖ καὶ νὰ καλλιεργηθεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ σύγχρονη ἠθικὴ ἀρκεῖται στὸ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον στὸ ἐπίπεδο τῆς εὐημερίας, τῶν ἀνέσεων καὶ εὐκολιῶν, τῶν ἐφήμερων ἀναγκῶν, τῆς ψυχολογικῆς του εὐχαριστήσεως (νὰ νοιώθῃ καλά) καὶ θυσιάζει τὸ πνευματικὸ του στοιχεῖο στὸν βωμὸ τοῦ κοινωνικοῦ καλοῦ. Τελικὰ ὁδηγούμεστε σὲ μιὰ ἀποπροσωποποιημένη ἠθικὴ ὁ ρόλος τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐπιβίωσή μας ὡς κοινωνιῶν. Ἡ ἀνάγκη δὲ ὡς Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ μὴν μείνουμε στὸ περιθώριο, ἀλλὰ καὶ ἡ πίεση

πού δεχόμεθα από την καθημερινότητα και τον κοινωνικό κομφορμισμό που επιβάλλεται στους πιστούς, συχνά μάς ώθουν σέ θεολογικές άτραπούς που έχουν περισσότερο τὰ στοιχεῖα μιᾶς θεολογικᾶς καρυκευμένης ἐκκοσμίκευσης παρά τὰ ιδιώματα μιᾶς δυναμικῆς θεολογικῆς μαρτυρίας στὸν σύγχρονο κόσμο. Ὁ φόβος μήπως χάσουμε τὴν ἀγάπη ὡς φιλανθρωπία μάς ὁδηγεῖ στὸ νὰ τὴν νοθεύσουμε ὡς πίστη καὶ ἐμπειρία. Ἔτσι ὅμως προσφέρουμε κάποια πνευματικότητα ὡς ἀνθρωπιά καὶ ὄχι τὴν ἀλήθεια ὡς ζωσα χάρι. Ὁ «καλὸς ἄνθρωπος» ὑποκαθιστᾷ τὸν ζῶντα Θεόν. Εἶναι τελικὰ πολὺ δύσκολο νὰ ἀντισταθεῖ κανεὶς στὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης πού λειτουργοῦν ὡς τετελεσμένα γενικευμένης πρακτικῆς. Εἶναι δύσκολο ἀλλ' ὅμως ἀναγκαῖο.

3) Διαταραχὴ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων

Ἡ ἐκρηκτικὴ πρόοδος τῶν βιοϊατρικῶν ἐπιστημῶν καίρια ἐπηρέασε καὶ τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Εἶναι παράδοξο ὅτι, ἐνῶ στὶς μέρες μας δίδεται ἔμφαση στὸ κοινωνικὸ ὄφελος καὶ πολὺς λόγος γίνεται γιὰ τὴν ἰσορροπία τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, αὐτὲς ἀπειλοῦνται ὅσο ποτέ. Βάση τῆς σύγχρονης προόδου εἶναι τὸ συμφέρον, ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ προβολὴ τῆς προσωπικῆς ἐπιτυχίας ἢ τὴν καλύτερη περίπτωση μιὰ παθολογικὴ φιλοζωία. Αὐτὰ ὅμως ὅλα ἀποτελοῦν ἀντίρροπους παράγοντες στὶς κοινωνικὲς σχέσεις, οἱ ὁποῖες βελτιώνονται μόνον ὅταν καλλιεργεῖται ὁ ἄνθρωπος καὶ ποτέ ὅταν ἐπιβάλλονται διὰ νόμου στὸν ἰσοπεδωμένο στὸ βιολογικὸ ἐπίπεδο ἄνθρωπο.

Οἱ διακρίσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ὅλο καὶ περισσότερο αὐξάνουν. Ὅλα δείχνουν πὺς ἡ πορεία τῶν κοινωνιῶν μας εἶναι καθαρὰ πλέον «εὐγονικὴ». Προσπαθοῦμε καὶ μᾶλλον θὰ τὰ καταφέρουμε νὰ βελτιώσουμε τὸ εἶδος μας. Καὶ γιὰ νὰ γίνει καὶ ὅταν γίνει αὐτό, ὄχι μόνον θὰ ἔχουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καταστρέψει ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ὑπάρξεων ἐμβρυϊκῆς ἡλικίας, ἀλλὰ ταυτόχρονα θὰ ἔχουμε καταδικάσει σὲ δεύτερης ποιότητος ζωὴ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος· αὐτοὺς πού εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ ζήσουν πρὶν ἀπὸ τὴν γενετικὴ ἐπανάσταση ἢ αὐτοὺς τοὺς ὁποίους δὲν κατάφερε νὰ βοηθήσει ἡ γενετικὴ πρόοδος. Αὐτοὶ πού θὰ χρειάζονται περισσότερο τὴν ἰατρικὴ (οἱ ἡλικιωμένοι, οἱ ἀνάπηροι), αὐτοὶ καὶ θὰ στεροῦνται τὴν ὑποστήριξή της. Ἡ ἰατρικὴ θὰ εἶναι, ἀκόμη καὶ στὸν θεραπευτικὸ προσανατολισμὸ της (γονιδιακὴ θεραπεία), περισσότερο προληπτικὴ καὶ λιγότερο θεραπευτικὴ. Ἡ νέα μορφή ζωῆς θὰ δομεῖ τὴν ποιότητά της πάνω στὸν θάνατο ἀνυπεράσπιστων καὶ ἀδυνάτων συνανθρώπων μας. Ἡ εὐγονικὴ ἀντίληψη ὁδηγεῖ σὲ γενετικὸ ρατσισμό.

Ἐνῶ ὁ ἀγώνας καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν βιοϊατρικῶν ἐπιστημῶν σκοπὸ ἔχουν νὰ προστατεύουν καὶ παρατείνουν τὴν ζωὴ, ποτὲ ἢ ἴδια ἡ βιολογικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑποβιβάσθηκε τόσο ὅσο στὶς μέρες μας. Φθάσαμε νὰ ὀνομάζουμε τὸν προκλητὸ ἢ ἐπιλεγμένο θάνατο συνανθρώπων μας «καλὸ θάνατο» («εὐθανασία») ἢ ἀκόμη καὶ «θεραπεία» («θεραπευτικὲς ἐκτρώσεις»). Προκειμένου νὰ δώσουμε ζωὴ ἐκεῖ πού ἐμεῖς θέλουμε, παίρνουμε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀδυνάτων ἀτόμων (ἐγκεφαλικά νεκρῶν) καὶ τὴν σιωπὴν τους τὴν βαφτίζουμε «συγκατάθεση» («εἰκαζόμενη συναίνεση») στὴ νομοθεσία τῶν μεταμοσχεύσεων). Ἐνῶ τόσοι λόγοι γίνεται γιὰ τὴν ἰδιωτικότητα τοῦ ἀνθρώπου, φτιάχνουμε νόμους τέτοιους σύμφωνα

μέ τους οποίους όχι μόνον τὰ σώματά μας ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ βούλησή μας ἀποτελεῖ κτῆμα καὶ περιουσία τοῦ ἀνώνυμου νομοθέτη. Ἔτσι οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν νομικὴ ρύθμιση καὶ ὄχι προσωπικὴ ἐπιλογή. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐπιδίωξή τους μοιάζει περισσότερο μὲ ὑπόσχεση ἢ ὄνειρο παρὰ μὲ πραγματικότητα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνεξέλεγκτη τεχνολογικοποίηση τῆς ὑγείας μεταμορφώνει τὴν διάγνωση σὲ ἀναζήτηση πληροφορίας· τὴν κατάσταση τοῦ ἀσθενοῦς σὲ πίνακα παραμέτρων καὶ ἀριθμητικῶν τιμῶν· τὰ βιολογικὰ ὄργανα σὲ μηχανικὰ ἐξαρτήματα· τὴν συμπάθεια ἢ προσωπικὴ ἐκτίμηση τοῦ γιατροῦ σὲ διαγνωστικὸ σημεῖωμα τοῦ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου ἢ τεχνικὴ γνωμάτευση τοῦ «μὴ εἰδικοῦ» ἐργαστηριακοῦ ἐπιστήμονα· τὴν εἰκόνα τοῦ συγκεκριμένου ἀσθενοῦς σὲ ἀπρόσωπη μηχανικὴ μονάδα καὶ τοῦ προσώπου μὲ αἰσθήματα σὲ ἀτόμου μὲ κωδικὸ ἀριθμὸ. Οἱ σχέσεις δὲν ἀλλοιώθηκαν· ἀπλὰ ἔπαυσαν πλέον νὰ ὑπάρχουν.

4) Ἡ ἀξία τοῦ αὐτεξουσίου καὶ ἡ διαστροφή του

Τὰ μεγαλύτερα δῶρα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ σωτηρία του, ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ πιὸ σημαντικὸ ὅμως εἶναι τὸ αὐτεξούσιό του. Ἡ δυνατότητά του νὰ συγκατατεθεῖ ἢ νὰ ἀρνηθεῖ τὸν Θεὸ ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς ἐλευθερίας του. Μὲ τὸ αὐτεξούσιό του ἀξιοποιεῖ τὸν θησαυρὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ γεύεται τὸν καρπὸ τῆς σωτηρίας. Τὸ πρῶτο τὸ ἔχει· τὰ δεύτερα μπορεῖ νὰ τὰ ἀποκτήσει. Τὰ μεγαλύτερα δῶρα δὲν εἶναι ἡ ζωὴ οὔτε καὶ ἡ ἀρετὴ. Καὶ τὰ δύο μολύνθηκαν μὲ τὴν πτώση τῶν πρωτοπλάστων· τὸ πρῶτο ἀπὸ τὸ δηλητήριο τοῦ θανάτου καὶ τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸ μικρόβιο τῆς ἁμαρτίας. Αὐτὸ ποὺ διατηρήθηκε καὶ μετὰ τὴν πτώση εἶναι τὸ αὐτεξούσιο. Αὐτὸ γονιμοποιεῖται ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπεργάζεται τοὺς καρποὺς τῆς σωτηρίας.

Τὸ αὐτεξούσιο, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν μοιραία του μορφή τοῦ ἀρνητικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ, «ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὸ κτιστὸν πρόσωπον, πρὸς ἀνάβασιν διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς Θείας Ζωῆς», κατὰ τὸν π. Σωφρόνιο (Σαχάρωφ).⁴

Ἐπὶ τοῦ αὐτεξουσίου τελεῖται ὁ ἀγώνας τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Μέσα στὸν χῶρο του ἐκφράζεται ἡ ἐλεύθερη βούλησή μας. Ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ χωρητικότητά του τόσο περισσότερη εἶναι ἡ δυνατότητα τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὴν ἰδιαίτερα σέβεται καὶ ὁ Θεός. Ἡ σωτηρία μας κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δὲν εἶναι οὔτε διανοητικὴ οὔτε συναισθηματικὴ· εἶναι βουλευτικὴ. Μὲ τὴν ἐλεύθερη βούλησή μας συνεργάζεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. «Ὅστις θέλει», ἐπαναλαμβάνει τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ.⁵

Τὸ ἄβατο τῆς ἀνθρώπινης αὐτεξουσιότητος ὅμως ὅλο καὶ παραβιάζεται ἀπὸ τὴν σύγχρονη βιοϊατρικὴ ἔρευνα καὶ περιορίζεται ὁ ζωτικὸς χῶρος του.

Ἡ ἐπέμβαση στὴν βιοχημεία τοῦ ἐγκεφάλου μὲ τὰ ψυχοφάρμακα ποῦ ἄλλοῦ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει παρὰ στὴν ἀλλοίωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου σὲ

⁴ Ἀρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), Ὁψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστι, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας, 1992, σ. 177.

⁵ Μαρκ. 9' 34.

τέτοιο βαθμό και σημείο ώστε η αύτεξουσιότητα να έκτοπίζεται από τον ντετερμινισμό και την αίτιοκρατικότητα. Ο άνθρωπος στην κατάσταση αυτήν, αρχίζει να συμπεριφέρεται όπως τον υποχρεώνει το φάρμακο που παίρνει. Το τίμημα της ψυχικής θεραπείας είναι αρκετά βαρύ· είναι η ποιοτική υποβάθμιση της έλευθερίας.

Άκραία περίπτωση παρεμβάσεως στο αύτεξούσιο είναι η λεγόμενη ψυχοχειρουργική που τόση θύελλα αντιδράσεων και προβλημάτων ξεσήκωσε όπου εφαρμόστηκε.

Η γενετική παρέμβαση στον άνθρωπο και οι άπεριόριστες δυνατότητες που αυτή δίνει επισείουν την απειλή της δημιουργίας των κατά παραγγελίαν ανθρώπων, των ανθρώπων δηλαδή με τα προδιαγεγραμμένα χαρακτηριστικά. Ο άνθρωπος κινδυνεύει να γίνει όχι αυτό που είναι αλλά αυτό που φτιάχνεται και κατασκευάζεται. Από ελεύθερο υποκείμενο κινδυνεύει να μετατραπεί σε μηχανιστικό προγραμματισμένο αντικείμενο. Η γενετική αυτού του τύπου δεν είναι καθόλου...γενετική. Γιατί αφ' ενός μὲν μηχανοποιεί την βιολογία του ανθρώπου, αφ' ετέρου δὲ ἀδρανοποιεί την όμορφιά των ψυχικών διακυμάνσεων και απενεργοποιεί το απρόβλεπτο της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Μιά άλλη παράμετρος που αλλοιώνει το αύτεξούσιο είναι το γεγονός ότι η υγεία αλλά και η γενετική ταυτότητα του ανθρώπου έχουν πλέον περιέλθει στα χέρια των μεγάλων οικονομικών κολοσσών, εταιρειών και συμφερόντων. Η οικονομικοποίηση της υγείας έχει υποκαταστήσει το πρόσωπο με τις δίχως αίσθήματα εταιρείες, οι όποιες έχουν ούσιαστικά παραβιάσει την γενετική ιδιαιτερότητα του ατόμου. Το πρόσωπο όλο και συρρικνώνεται· μεταβάλλεται σε μονάδα μέτρησης άλλων κοινωνικών μεγεθών και περιορίζεται ή αὐτοαξία του. Όταν καταργείται το πρόσωπο, τότε υποκαθίσταται από το άψυχο συμφέρον και τον ψυχρό νόμο. Η έλευθερία του ανθρώπου απειλείται όσο ποτέ από την αίχμαλωση στους νόμους και τα οικονομικά συμφέροντα.

5) Άναστάτωση της ψυχοσωματικής ίσορροπίας

Αν το σημαντικότερο δώρο του ανθρώπου είναι το αύτεξούσιο, το βαθύτερο ιδίωμά του είναι η ψυχοσωματική συμφυΐα, ο άρμονικός δεσμός ψυχής και σώματος. Συχνά οι ψυχικές διαταραχές έχουν σωματικές συνέπειες και αντίστροφως ασθένειες του σώματος σοβαρά επηρεάζουν το φυσικό στοιχείο της ψυχής. Στο σώμα διακρίνονται ψυχικά στοιχεία και στην ψυχή φυσικά. Ένα πλήθος όργανικών παθήσεων είναι νευροψυχικής αιτιολογίας, ενώ πολλές ψυχικές έκδηλώσεις έχουν φυσική προέλευση· είτε κληρονομούνται είτε αποτελούν αποτέλεσμα της διαδικασίας αναπτύξεως του ατόμου.

Ο υπέρτονισμός του σώματος και της βιολογικής υποστάσεως του ανθρώπου καλλιεργεί την αίσθηση ότι αυτό που τελικά είμαστε είναι κυρίως γονίδια και κύτταρα και αυτό που μπορούμε να γίνουμε είναι αποτέλεσμα γονιδιακών επεμβάσεων. Ο άνθρωπος καταντάει πρωτίστως φυσική όντοτητα και συνεπώς δεν αλλάζει αὐτεξουσίως αλλά τεχνητώς. Αυτό από μόνο του άναστατώνει την ψυχοσωματική ίσορροπία.

Ἡ μεγάλη εξέλιξη τῆς νευροφυσιολογίας, νευροανοσολογίας, νευροπαθολογίας, νευροβιοχημείας ὁδηγεῖ στὴν ἀνάπτυξη τῆς νευροψυχολογίας καὶ αὕτῃ στὴν σωματοποιημένη καὶ ὀργανικὴ ἔκφραση τῆς ψυχῆς (ψυχοφάρμακα, ψυχοχειρουργικὴ) εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς.

Ἐπίσης οἱ ἀναπαραγωγικὲς τεχνολογίες σωματοποιοῦν ἔντονα τὸ κατ' ἐξοχὴν ψυχοσωματικὸ γεγονός τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς, ἀφοῦ ἀπογυμνώνουν τὴν ἀνθρώπινη ἀρχὴ ἀπὸ τὸ σεξουαλικό της ἔνδυμα, καὶ τὴν ἐκφυλίζουν σὲ ἐργαστηριακὴ συνένωση γαμετῶν. Βασικὰ ψυχικὰ στοιχεῖα παραμερίζονται. Ἡ ἀνθρώπινη πλέον σύλληψη γίνεται δίχως τὴν ψυχικὴ ἔνταση τῆς συζυγικῆς συνευρέσεως, δίχως τὴν ἀγωνία τοῦ ἀγνώστου, δίχως τὴν αἴσθηση τῆς ἀμοιβαίας περιχώρησης καὶ συνεργίας.

Ἡ ἄμυνα τῆς ψυχῆς στὸν μονόπλευρο παραγκωνισμό ποὺ τῆς γίνεται ἐκφράζεται ὡς αὔξηση τῶν ψυχικῶν παθήσεων. Ἡ βελτίωση τῆς σωματικῆς ὑγείας συνοδεύεται ἀπὸ ἔκρηξη τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς, ἀπὸ ὑποβάθμιση τοῦ βουλευτικοῦ δυναμικοῦ καὶ τῆς ἀντοχῆς της καὶ ἀπὸ πλήρη ἀποξένωση ἀπὸ τὶς πνευματικὲς της δυνατότητες. Ὅλο καὶ πιὸ δύσκολα κανεὶς μπορεῖ νὰ διακρίνει τὴ ζωτικότητά της καὶ ἀκόμη δυσκολότερα τὴν ὕπαρξή της.

6) Προσβολὴ καὶ ὑποβάθμιση τῆς διαφορετικότητος τοῦ ἀνθρώπου

Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι διαφορετικὸς καὶ γι' αὐτὸ ξεχωριστός, ἰδιαίτερος καὶ μοναδικός. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀξία τοῦ προσώπου του. Ὅπως οἱ ἐκφράσεις τῶν φυσιognωμιῶν ποικίλλουν καὶ χαρακτηρίζουν τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ ἀνάλογο τρόπο οἱ ἄνθρωποι διαφέρουμε κατὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἔκφραση ὄντας ὁ κάθε ἓνας μας ἀνεπανάληπτος.

Τὴν μοναδικότητα τοῦ προσώπου μας ἔρχονται νὰ ἀμφισβητήσουν οἱ σύγχρονες γενετικὲς ἀνακαλύψεις καὶ ἱατρικὲς πρακτικὲς. Ἡ ὑποκατάσταση τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἄψυχες ἀριθμητικὲς παραμέτρους, ἡ ἀντικατάσταση τῆς ἱατρικῆς θαλπωρῆς ἀπὸ τὴν διάγνωση τῆς ἱατρικῆς ὁμάδας καὶ τοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τὸ κερδοσκοπικὸ θεραπευτήριον τί ἄλλο κάνουν ἀπὸ τὸ νὰ ἀποπροσωποποιοῦν τὴν ὑγεία καὶ νὰ ἰσοπεδώνουν τὸν ἀσθενῆ;

Παράλληλα, ἡ ἐμφάνιση τῶν κλωνοποιητικῶν τεχνικῶν, ἡ ὑποκατάσταση τοῦ τυχαίου -ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κύρια προστασία τῆς μοναδικότητος τοῦ προσώπου- ἀπὸ τὸ ἐπιλεγμένο χαρακτηριστικό, ἡ διαπίστωση ὅτι τὸ DNA δύο τυχαίων ἀνθρώπων συμπίπτει κατὰ τὸ 99,9% καὶ φυσικὰ ἡ ἐξασθένιση τοῦ αὐτεξουσίου ὁδηγοῦν στὸ ὕποπτον συμπέρασμα ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε τελικὰ περισσότερες ὁμοιότητες παρὰ διαφορές. Εἴμαστε περισσότερο εἶδος παρὰ πρόσωπα.

Τὸ μεγαλεῖο ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται στὶς διαφορὲς ποὺ οἱ ἄνθρωποι παρουσιάζουμε. Αὐτὲς δίνουν τὴν ὁμορφιὰ τῶν προσώπων καὶ τὴν ἀρμονία τῆς κοινωνίας τους. Ἡ ἐνότητα τῶν διαφορετικῶν εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ὡς πνευματικὴ κατάσταση ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῶν ὁμοίων. Διότι ἡ πρώτη ἀποτελεῖ δημιουργία τοῦ αὐτεξουσίου, ἐνῶ ἡ δεύτερη φυσικὴ συνέπεια τῆς αἰτιοκρατικῆς δημιουργίας μας.

7) Ξεθώριασμα τῆς αἰώνιας προοπτικῆς τοῦ ἀνθρώπου

Στὴν σύγχρονη βιολογία καὶ ἰατρική, ζωὴ σημαίνει ἐπίγεια παρουσία, ὑγιὲς κατὰ τὸ δυνατόν φυσικὸς ἄνθρωπος. Σημαίνει ἐφήμερότητα. Ὅλο αὐτὸ εἶναι δικαιολογημένο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καὶ σῶμα καὶ φυσικὴ ὑπόσταση. Τὸ κάθε πρόσωπο ἐμφανίζεται σ' ἓνα συγκεκριμένο χρονικὸ σημεῖο τῆς ἱστορίας καὶ ἡ διάρκειά του πάνω στὸν φαινόμενο κόσμο ἔχει σαφῆ χρονικὰ ὅρια. Καὶ αὐτὰ ἔχουν τόση ἀξία!

Ἄν ὅμως ἡ προοπτικὴ τοῦ σώματος εἶναι ὁ θάνατος καὶ τὸ βιολογικὸ τέλος, ἡ προοπτικὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὅλου εἶναι ἡ αἰωνιότητα καὶ τὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς ἀληκτικῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅσο πιὸ σωματικὰ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος τόσο περιορίζεται ὁ αἰώνιος ὀρίζοντάς του. Ὅσο δίδεται ἐμφαση στὴν φυσικὴ ὑπόστασή του τόσο καὶ θολώνει τὸ στερέωμα τῶν αἰώνιων ἐμπειριῶν του.

Ἡ σύγχρονη βιοϊατρικὴ ἔρευνα δὲν εἶναι ἀπλὰ ἐπικεντρωμένη στὴν ὑγεία - αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικὸ καὶ δικαιολογημένο-, ἀλλὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν βελτίωση ἢ καὶ παράταση τῆς ἐπιγειότητος ἀγνοώντας ἐντελῶς τὴν φύση καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ψυχῆς· τὴν ἀπογυμνώνει ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ νόημά της τὴν στιγμή ποὺ δίδει μεταφυσικὴ ἔπαρση στὰ ἐντελῶς ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματά της· ἀποξενώνει τὴν ζωὴ ἀπὸ τὴν πλέον βέβαιη πραγματικότητα, τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, καὶ ἔτσι συμπιέζει τὸν ἄνθρωπο μέσα στὴν ἀσφυξία τοῦ χρόνου, τὸν πνίγει μὲ τὴν θηλειὰ τοῦ παροδικοῦ καὶ τοῦ ὑποκαθιστᾷ τὴν ἀλήθεια τῆς πραγματικότητός του μὲ τὸ ψέμα τῶν ἐπιστημονικῶν φαντασιώσεων. Ἡ ὑπερτροφικὴ μέριμνα γιὰ τὴν παράταση καὶ βελτίωση τῆς ἐπίγεια ζωῆς δυστυχῶς ὄχι μόνον δὲν συνδυάζεται μὲ παράλληλη καλλιέργεια, ἀλλὰ καὶ υποβαθμίζει τὴν προοπτικὴ τῆς «μενούσης κρείττονος ὑπάρξεως ἐν οὐρανοῖς».⁶

8) Ἐξασθένηση τῆς αἰσθησης καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ Θεοῦ

Αὐτὸς ὁ ὑπερτονισμὸς τῆς ἀξίας τοῦ βιολογικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀλαζονεία ποὺ συνεπάγεται ὀδηγοῦν σὲ μία ψευδαίσθηση αὐτάρκειας. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ ψυχολογικὸ ἀδιέξοδο, ἡ θεραπεία ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, τὰ προβλήματα τῶν γεωργικῶν καλλιεργειῶν, ἡ ἀνάγκη γιὰ ὑγεία ἢ παιδοποιΐα σταδιακὰ ἀπομακρύνουν τὴν προσφυγὴ καὶ ἐλπίδα στὸν Θεὸ καὶ τὴν ὑποκαθιστοῦν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸ ἀνθρώπινο ἐπιτεύγμα καὶ τὴν ἐπιστήμη. Ἀκόμη καὶ ὅροι καθαρῶς μεταφυσικοί, ὅπως «ἀθανασία» καὶ «αἰωνιότητα» ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τους ἀποδίδονται στὸν Θεό, σήμερα χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ περιγράψουν τὸν ἀνθρώπινο θρίαμβο. Ὁ ἄνθρωπος ὅλο καὶ περισσότερο διεισδύει στὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Θεοῦ, αἰσθάνεται δημιουργός, τὸν ὑποκαθιστᾷ καὶ τέλος τὸν ἀρνεῖται.

Στὸν κόσμο τῆς φυσικῆς νομοτέλειας καὶ τῆς γενετικῆς κυριαρχίας ἡ ψυχὴ καὶ τὸ αὐτεξούσιο δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν θέση. Ὁ ἄνθρωπος νοεῖται χωρὶς ψυχὴ καὶ ἡ ψυχὴ δίχως αὐτεξουσιότητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κόσμος φαντάζει μὲ τὸν ἄνθρωπο μοναχικὸν χωρὶς οὔτε τὸν Θεὸ οὔτε τὴν ἀνάγκη Του.

⁶ Ἐβρ. ι' 34

Ἡ ἀνάγκη ὅμως τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ τὸ αἷμα τοῦ ὁργανισμοῦ μας, τὴν σπονδυλική στήλη τῆς ὑπάρξεώς μας, τὸ DNA τῆς ὑποστάσεώς μας, τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιβιώσεώς μας. Ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου σὲ μονοδιάστατο καὶ πανίσχυρο βιολογικὸ τέρας ἐνέχει τὸν κίνδυνο τῆς ἐπιστροφῆς στὴν παλαιολιθικὴ ἐποχὴ, ὅπου τὰ ζῶα ἦταν τεράστια μὲν σὲ ὄγκο ἀδύνατα δὲ σὲ ἐνέργεια. Μοναδικὸς τους προορισμὸς ἡ ἐξαφάνιση καὶ ὁ θάνατος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σὲ ὅλα αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὸν ὅσο ποτὲ ἐπίκαιρο λόγο της. Μὲ πολλὴ χαρὰ γιὰ τὶς «ἐπιτυχίες» βλέπει τὴν ἀνθρωπότητα νὰ προοδεύει. Μὲ ἀρκετὴ ὅμως ἀπορία καὶ ἔκπληξη τὴν βλέπει νά... μὴν βλέπει. Ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴ συμπάθεια τὴν ἀντικρῦζει νὰ ὁδηγεῖται πρὸς τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴν ἀπόρριψή Του, νὰ Τὸν ἀποδεικνύει μὲ τὴν ἀμφισβήτησή Του. Συχνὰ τὰ κοινωνικὰ ἀδιέξοδα ἀποδεικνύονται μονόδρομοι στὴ συνάντηση τοῦ Θεοῦ.

«Τὰ ὀφέλη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι τέτοια πού ξεπερνοῦν ὁποιοὺς ἠθικοὺς ἐνδοιασμούς»,⁷ δήλωσε ὁ προέδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑγείας τῆς Μεγάλης Βρετανίας, Liam Donaldson, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς πρόσφατης ἀποφάσεως τῆς Βρετανικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐπιτρέψει τὰ πειράματα ἐπὶ ἀνθρωπίνων ἐμβρυονικῶν κυττάρων πού προέρχονται ἀπὸ κλωνοποίηση τύπου Dolly. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἐκφράζει μὲ σαφήνεια τὴν σύγχρονη κοσμικὴ ἀντίληψη. Οἱ ἠθικὲς ἀξίες ἔπαψαν πλέον νὰ ἔχουν... ἀξία. Ἀξία ἔχουν μόνον τὰ λεγόμενα ὀφέλη. Ἀντίθετα, γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, οἱ ἠθικὲς ἀξίες εἶναι τέτοιες πού οἱ ἀναστολὲς τὶς ὁποῖες ἐνίοτε δημιουργοῦν, ξεπερνοῦν κάθε τέτοιο «ὄφελος» γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ σεβασμὸς στὴν δημιουργία εἶναι σεβασμὸς στοῦ ὀνόματος τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ· ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν κτίση ὡς κατασκευάσμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀτραπὸς θεογνωσίας·⁸ οἱ ἀξίες ὡς αἰώνιες εἶναι ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς ὁποιοὺς ἀνθρώπινους νόμους· οἱ σχέσεις κοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀποτελοῦν ἔκφραση καὶ ἀντανάκλαση τῆς μεθεκτικῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό· τὸ αὐτεξούσιο, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ὁ ἀρμονικὸς σύνδεσμος ψυχῆς καὶ σώματος καὶ ἡ μοναδικότητα καὶ ἰδιαιτερότητα τῶν προσώπων συνθέτουν τὸν κύριο ἄξονα τῆς σωτηρίας καὶ τὴν πολυτιμότερη περιουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ αἰώνια προοπτικὴ καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ἀνάγκης τοῦ Θεοῦ συναπαρτίζουν τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του. Χωρὶς ὅλα αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ μὲν νὰ παρατείνει τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του, μπορεῖ νὰ μεταβάλλει τὴ μορφή της, δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ ἔχει αἴσθησις τῆς ζωῆς οὔτε βίωσις τῆς βαθύτερης φύσεώς του.

Σίγουρα ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξασθενίζει ἡ σύγχρονη βιοϊατρικὴ πρόοδος. Σκοπὸς καὶ στόχος τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἡ ἀνατροπὴ ἢ ἔστω παρεμπόδιση τῆς ἐξελίξεως ἀλλὰ ἡ διαρκὴς υπόμνησις τῶν αἰωνίων ἀρχῶν καὶ ἀξιών.

⁷ Ἐφημ. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 17.8.2000, σ. 12.

⁸ «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται» (Ρωμ. α' 20).

Ίσως ή πρόκληση τής έποχής μας νά άποτελεϊ μοναδική εύκαιρία για τήν διατύπωση τής Όρθόδοξης ανθρωπολογίας μέσα άπό τά σχήματα και τή γλώσσα τής σύγχρονης έπιστήμης. Ό,τι άποτελεϊ ιδεολογική άπειλή μπορεί νά άποτελέσει τελικά πνευματική και θεολογική άφύπνιση. Η γενετική κατανόηση τοϋ άνθρώπου μπορεί νά όδηγήσει στην πνευματική άποκάλυψη τοϋ μυστηρίου του. Καί τò μυστήριο τοϋ άνθρώπου νά μάς φέρει μπροστά στο μυστήριο τοϋ Θεοϋ. Άς προσανατολίσουμε τò ένδιαφέρον μας σέ αύτήν τήν κατεύθυνση.